

STYLISTICA. Revista Internacional de Estudios Estilísticos y Culturales. Grupo de Estudios Estilísticos. Departamento de Literatura Inglesa y Norteamericana. Universidad de Sevilla, n. 2-3, 1994.

Ukazujące się od 1991 roku hiszpańskie czasopismo naukowe „*STYLISTICA*” jest międzynarodowym rocznikiem poświęconym, jak można przeczytać w redakcyjnej notce, studiom nad teorią i praktyką analizy stylistycznej. W założeniu jego twórców rocznik pragnie zwrócić szczególną uwagę na zastosowanie metod analitycznych na gruncie stylistyki literackiej, metodyki nauczania oraz szeroko rozumianych studiów kulturowych. W tym sensie pismo posiada wymiar bardziej praktyczny czy też aplikatywny niż teoretyczny, oscylując równocześnie raczej ku dyscyplinom literaturoznawczym niż językoznawczym. Założone szerokie spektrum zainteresowań potwierdza kształt omawianego numeru. Zawiera on 18 artykułów, 5 komunikatów oraz recenzje, w dwóch tylko językach angielskim i hiszpańskim. Ich autorzy pochodzą głównie z Hiszpanii oraz Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych. Materiał służący do obserwacji zaczerpnięto, co zwraca uwagę, wyłącznie z literatury hiszpańsko- i anglojęzycznej. By dać pojęcie polskiemu czytelnikowi o redagowanym w Sewilli czasopiśmie, zważywszy jego niejednorodny, niespójny tematycznie charakter, należałoby omówić, pokrótce, niektóre, najbardziej, zdaniem autorki, interesujące artykuły; a także te, które reprezentują pewne kręgi zainteresowań wspomnianego numeru rocznika.

Tom rozpoczyna praca *Of Elegies and Guild-Poems: An Historicization* (Patrick W. Connor, West Virginia University) będąca polemiką z tendencjami do szerszej kontekstualizacji i „historyczacji”, w ramach staroangielskiego gatunku *Elegies*, specyficznych i dla siebie tylko charakterystycznych, zdaniem autora, tzw. *Guild-Poems* powstałych w klasztorze w Exeter. Opierając się na tezie (Le Goff 1988), zakładającej, że „wczesnośredniowieczna topografia składała się z ekonomicznych, społecznych i kulturowych celii” oraz dokonując analizy wybranych tekstów Conner stawia hipotezę, że owe exeterskie *Guild-Poems* zdają się być wcześniejsze niż wspomniane *Elegies*. J jeśli, twierdzi Conner, nie można mówić o tym że to właśnie *Guild-Poems* były pierwowzorami staroangielskich *Elegies*, to pewne jest, że te ostatnie zdradzają wiele czytelnych związków z monastyczną kulturą Exeter.

Adrian Huici z Uniwersytetu Sewilskiego (*Historia y Ficción en Historia del cerco de Lisboa de Jose Saramago*) stawia ciekawy problem wzajemnych związków zachodzących między historią i fleksją literacką, rzeczywistością zdarzeń i sposobem, w jaki historyk lub powieściopisarz zdają z nich relację. Analizując

strukturę świata przedstawionego w powieści Jose Saramago *Historia de cerco de Lisboa* ze szczególnym uwzględnieniem jej kompozycji szkatułkowej, wskazuje autor na wielość funkcji, jakie może pełnić ten zabieg stylistyczny. Najważniejsza z nich, w przypadku wspomnianej powieści, to zdolność wybiegania poza ramy tekstu, w takim sensie, że zakwestionowana zostaje nieprzekraczalność i nieomylność granic między fikcją literacką a historią, a tym samym ich statut i w konsekwencji samo pojęcie czasu, który wraz z historią i fikcją jawią się jako wymiary czysto subiektywne.

Komparatystyczny charakter posiada artykuł Manueli Matas Llorente (*Incidents in the life of a Slave Girl de Harriet Jacobs y Autobiography of a Female Slave de Mattie Griffiths: diferencia y tradición en las narraciones de mujeres contra el sistema esclavista*) poświęcony kobiecej prozie antyniewolniczej tworzonej w Stanach Zjednoczonych w XIX w., zwłaszcza w okresie poprzedzającym wojnę secesyjną. Autorka zestawia dwie powieści, z których pierwsza (*Incidents in the Life of a Slave Girl*) napisana została przez czarną niewolnicę, drugą zaś (*Autobiography of a Female Slave*) przez białą kobietę wcielającą się w postać niewolnicy. Na przykładzie fragmentów tekstów Matas Llorente pokazuje, w jaki sposób każda z narratorek posługuje się i manipuluje konwenansami i stylami wypowiedzi przynależnymi w rzeczywistości drugiej, sprawiając, że ich narracje – kształtowane jako instrumenty propagandowe z dwóch różnych pozycji – docierają do określonego kręgu odbiorców.

W zupełnie innym kręgu pozostaje praca Pilar Garces Conejos z Uniwersytetu w Sewilli i Patricii Bou Franch z Uniwersytetu w Walencji (*Estudio Practico de Retorica Interpersonal: Tema conversacional y Cortesia Linguistica en The Deep Blue Sea y Look back in Anger*). Przyjmując za punkt wyjścia tezy Leecha (1983) i jego rozróżnienia wewnątrz retoryki interpersonalnej, autorki pragną zwrócić szczególną uwagę na zasadę *uprzejmości* (Leech 1983) realizującą się poprzez szereg negatywnych lub pozytywnych strategii uprzejmości (Brown i Levinson 1978, 1987). Dokonując szczegółowego porównania dwóch sekwencji makroaktów mowy zaczerpniętych z powieści Osborna *Look back in Anger* i Rattigana *The Deep Blue Sea*, które łączy fakt, że temat rozmowy narzuca konieczność wyrażenia nieuprzejmych wobec interlokutora poglądów, autorki starają się pokazać, w jaki sposób wspomniana *zasada uprzejmości*, której celem jest podtrzymanie rozmowy, wpływa na całościową kodyfikację językową i organizację strukturalną komunikatów.

Przyczynkiem do studiów szekspirowskich, z językoznawczego punktu widzenia, jest artykuł Normana F. Blake'a z Uniwersytetu w Sheffield (*Shakespeare and*

Discourse). Jest on refleksją nad niektórymi aspektami współczesnych lingwistycznych badań nad dyskursem, a zwłaszcza nad tym, w jaki sposób językoznawcy analizują dziś różnice pomiędzy mówionymi i pisanymi odmianami współczesnego języka. Jedną z takich różnic to wyznaczniki dyskursu (*discourse markers*), rozumiane przez Blake'a jako krótkie słowa lub wyrażenia nie posiadające semantycznej wartości typu: *well, and, you know, I mean*. Dokonując podwójnej analizy funkcji wspomnianych wyznaczników dyskursu, na gruncie współczesnej angielszczyzny oraz języka Szekspira, autor rozważa przydatność współczesnych osiągnięć na polu badań nad dyskursem dla studiów szekspirowskich.

W czasopiśmie o tak szerokiej optyce jak „*STYLISTYKA*” nie mogło zabraknąć oczywiście tematyki przekładowej. Podejmują ją aż cztery artykuły. Znany ze swoich zainteresowań teorią i praktyką przekładu poetyckiego Tomas Ramos Orea z Uniwersytetu w Granadzie (*La traducción de poesia o el juego de los espejos*) zestawia cztery różne hiszpańskie wersje pierwszej części *To His Coy Mistress* Andrew Marvell'a (od napisanej prozą po skrupulatnie naśladowującą metrykę oryginału), po to by zdezawuować je wszystkie wobec oryginału, utożsamiając w efekcie przekładanie poezji z wizją w gabinecie krzywych luster. Przewrotnie jednak przesłanie pracy Ramosa Orea jest zgoła odmienne, choć – jak się wydaje – przez autora nie zamierzone. Przytaczając, na poparcie nieosiągalności ideału poetyckiego w przekładzie, słynne zdanie Octavio Paza o *bliźniactwie* twórczości oryginalnej i przekładu: „... traducción y creación son operaciones gemelas...” (1971: 16) autor skłania czytelnika, zaznajomionego już choćby z translatorskimi koncepcjami Barańczaka, do refleksji, że jeśli faktycznie nie może istnieć żadna szczegółowa recepta na wierność przekładu poetyckiego, to istnieje z całą pewnością jej główna zasada: „nie tłumacz dobrej poezji na złą poezję” (Barańczak 1992: 34) i w takim kierunku zmierzać powinny, zarówno teoretyczne jak i krytyczne, rozważania o przekładzie.

Jedną z ciekawszych prac tego kręgu tematycznego, zachęcających do pogłębionej refleksji teoretycznej jest artykuł Isidro Pliego Sancheza (*Principios didácticos de la Teoría de los planos de Holmes: su aplicación a la traducción literaria*). Jest on próbą przybliżenia „*teorii planów*” Jamesa Holmesa (1988), pozostającej w głównym nurcie najnowszych tendencji w teorii przekładu, teorii i praktyce przekładu artystycznego. Chodzi mianowicie o zainteresowanie się translatołogii samym procesem przekładu i jego szczegółowym obrazem. Postulat Holmesa opiera się na przekonaniu o istnieniu jednej płaszczyzny, w której następuje procedura tłumaczeniowa. W niej zaś rozróżniania Holmes dwie możliwe, współistniejące drogi dojścia do przekładu: a) poprzez *plan konsekwentny* (*serial*), w

którym tłumacz ogranicza się do skopiowania form tekstu oryginalnego i b) poprzez *plan konceptualny (structural)*, w którym, na drodze abstrahowania, tworzy się mentalna koncepcja przekładu, będąca źródłem jego otoczonej wersji. Rozważając, na przykładzie wersji sonetu Szekspira, sposoby istnienia takich planów w praktyce translatorskiej, autor artykułu podnosi wagę i znaczenie teorii planów Holmesa. Posłużyć ona może precyzyjnemu zdefiniowaniu terminu *przekład* jako procesu, w którym oba plany realizują się w sposób dynamiczny wewnątrz tego samego tekstu. Brak korespondencji lub równowagi pomiędzy oboma planami prowadziłyby z jednej strony do powstania przekładu dosłownego, z drugiej zaś do powstania inspiracji. Inną, równie ważną, dydaktyczną zaletą wspomnianej teorii byłoby, zdaniem Sancheza, to, że jako idea czysto abstrakcyjna pozwoliłaby tłumaczowi przyjąć bardziej elastyczną postawę wobec problemów językowych oryginału, zbliżając go tym samym ku jego celom komunikacyjnym, a w przypadku literatury ku celom funkcjonalnym. Praca Sancheza jest tym ciekawsza, że stanowi rzadką jeszcze dziś próbę przerzucenia mostu nad przepaścią dzielącą teorię i praktykę przekładu, stanowiąc zachętę do dalszych refleksji nie tylko dla teoretyków, ale i, może przede wszystkim, przyczynę dla metodyków przekładu.

Innym z kręgów zainteresowań pisma jest zjawisko intertekstualności. Joseph Marco w pracy *Intertextuality and Ideology in W.H. Auden's The Sea and the Mirror* rozważa problem wzajemnego uwikłania pomiędzy kontekstem tekstowym a kontekstem ideologicznym. Przyjmując, że intertekstualność jest nadrzędną właściwością tekstów i że cechą dyskursu jest ideologiczne zdeterminowanie, autor analizuje wielość intertekstualnych powiązań między *Burzą* Szekspira a wierszem W.H. Audena *The Sea and the Mirror* z perspektywy ich ideologicznego zaangażowania.

Przyglądając się szczegółowo przekładom powieści Gabriela Garcii Marqueza na angielski, Carmen Valero Garces z Uniwersytetu w Alcalá de Henares zwraca uwagę na złożoność problemów translatorskich, jakie niesie ze sobą intertekstualność na każdym z poziomów tekstu.

Warte wspomnienia są jeszcze artykuły Vicente Salvadora i Josepa-Roderica Guzman Pitarch. Pierwszy stawia postulat o nieuchronnej konieczności jak najszybszego włączenia do współczesnych lingwistycznych studiów nad dyskursem zjawiska metafory. Drugi podejmuje tematykę zrodzonych głównie w środowisku nauki niemieckiej *teorii recepcji*, analizując szczegółowo ich zasięg i wpływ w środowisku hiszpańskim.

Uważny czytelnik zauważy z pewnością zapowiadaną wielogłosowość i ogromną tematyczną rozpiętość sewilskiego rocznika. Obecny jego otwarty kształt ma wiele zalet. Z jednej strony pismo może odpowiadać na szerokie zainteresowania czytelnicze wśród filologów hiszpańskich, angielskich, językoznawców, translatorsów, metodyków nauczania. Każdy z nich znajdzie tu coś dla siebie i zapewne znajdzie także miejsce aby się wypowiedzieć. Z drugiej strony jego aplikowany charakter wpływa korzystnie, bez wątpienia, na szerszą recepcję dokonań współczesnych badań stylistycznych.

Literatura

- Barańczak, S., 1992, *Ocalone w tłumaczeniu*, Poznań: a5, s. 34.
- Brown, P., i S. Levinson, 1978, „Universals in Language Usage: Politeness Phenomena”. – E.N. Goody (Ed.) *Questions and Politeness: Strategies in Social Interaction*. Cambridge: C.U.P.
- 1987, *Politeness: Some Universals of Language Use*. Cambridge: C.U.P.
- Holmes, J., 1988, *Translated! Papers in Literary Translation and Translation Studies*, Amsterdam: Radopi.
- Leech, G.N., 1983, *Principles of Pragmatics*, London: Longman.
- Le Goff, J., 1988, *Medieval Civilization*, trans. Julia Barrow, Oxford: Basil Blackwell.
- Paz, O., 1971, *Traducción: literatura y Literalidad*, Barcelona: Tusquets, s. 16.

MARIA FILIPOWICZ-RUDEK

LUTZ VON WERDER, WISSENSCHAFTLICHE TEXTE KREATIV LESEN. KREATIVE METHODEN FÜR DAS LERNEN AN HOCHSCHULEN UND UNIVERSITÄTEN, Berlin-Milow: Schibri-Verlag, 1994, 128 s.

Jeżeli pocieszeniem może być fakt, że u innych równie źle się dzieje, to wstęp do prezentowanej pracy podniesie na duchu wszystkich narzekających na brak umiejętności czytania (i pisania) tekstów naukowych – u uczniów, studentów, a także u samych siebie.

W Niemczech, ojczyźnie autora, stwierdza się tak znaczny spadek poziomu kształcenia uniwersyteckiego, iż mówi się wręcz o kryzysie, natomiast badania przeprowadzone w Stanach Zjednoczonych wykazały, iż 30 % studentów nigdy nie przeczytało ani jednej książki w całości. Owszem, studenci ci sięgają do